

ZDIVOČENÁ FARMA

Návrat
divokej prírody
na britskú farmu

ISABELLA TREE

ISABELLA TREE

**ZDIVOČENÁ
FARMA**

Návrat divokej prírody
na britskú farmu

Preložil Igor Otčenáš
Edícia DIVOČINA

Knihy Bajkal

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Isabella Tree: Zdivočená farma

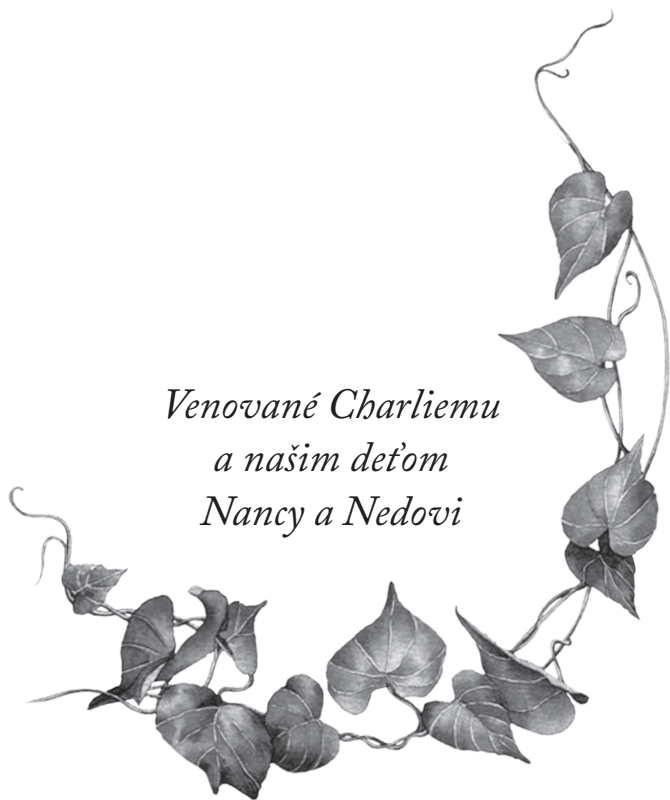
Z anglického originálu *Wilding. The return of nature to a British farm* prvýkrát vydanom vo vydavateľstve Picador v roku 2018.

Copyright ©Isabella Tree, 2018
All rights reserved.

Translation ©Igor Otčenáš, 2022
Slovak edition ©Vydavateľstvo Bajkal, 2022

ISBN: 978-80-99975-27-0

*Venované Charliemu
a našim deťom
Nancy a Nedovi*

*Čo by bol svet bez bodlacia a zlých zelín?
Len s burinou je predsa úplne celý.
Tak nech si rastie, ako je jej vôľa,
nech svojou silou všetko zdoľá.*

GERARD MANLEY HOPKINS, *INVERNAID*, 1881

*Môžeš vykydnúť prírodu vidlami,
no ona sa vždy vráti.*

HORÁCIUS, EPIŠTOLY I., 20 PR. KR.

(SLUHA JEEVES PÁNOVI WOOSTEROVI,

V POVIEDKE OD P.G.WODEHOUSE *LASKA OČISŤUJE*, 1929

*Chovateľ dobytky, ktorý sa na svojich pastvinách
zbaví vlkov, sa nenaučil myslieť ako hora.
Preto máme oblasti prašných búrok a rieky,
ktoré splachujú našu budúcnosť do oceánu.*

ALDO LEOPOLD, *ALMANACH MOJEJ KRAJINY*, 1949

Obsah

9	<i>História panstva a projektu Knepp</i>
17	<i>Mapa panstva Knepp</i>
19	Úvod
31	Kapitola 1: S pozoruhodným mužom pod pozoruhodným stromom
51	Kapitola 2: Napriek všetkému
65	Kapitola 3: Efekt rezervácie Serengeti
80	Kapitola 4: Tajomstvo pasúcich sa zvierat
98	Kapitola 5: Svet lesných pastvín
127	Kapitola 6: Divoké poníky, prasce a dlhorohý dobytok
158	Kapitola 7: Chaos
181	Kapitola 8: Život so žltým diablom
195	Kapitola 9: Babôčka bodliaková a dokonalá búrka
214	Kapitola 10: Dúhovec väčší
234	Kapitola 11: Sláviky
246	Kapitola 12: Hrdličky
264	Kapitola 13: Renaturalizácia divokej rieky
286	Kapitola 14: Návrat bobra
314	Kapitola 15: Odchované na paši
340	Kapitola 16: Revitalizácia pôdy
366	Kapitola 17: Aká je hodnota prírody
389	<i>Podakovanie</i>
395	<i>Poradný výbor projektu pre divokú krajinu na panstve Knepp</i>
399	<i>Zdroje</i>
419	<i>Bibliografia</i>

História panstva a projektu Knepp

12. storočie William de Braose (1144 – 1211), lord z Bramberu, stavia opevnené sídlo na upravenom prírodnom návrší, dnes známe ako starý zámok Knepp.
- 1206 – 1215 Kráľ Ján navštívi Knepp niekoľkokrát na poľovkách na daniele a diviaky.
- 1573 – 1752 Panstvo Knepp je vo vlastníctve rodiny Caryllovcov, zlievačov kovov zo Sussexu.
- 1787 Knepp kupuje sir Charles Raymond, ktorý panstvo daruje svojej dcére Sofii a zaťovi Williamovi Burrellovi.
- 1809 – 1812 Sir Charles Merrik Burrell poveruje Johna Nasha navrhnuť podobu zámku Knepp s parkom v štýle Humphryho Reptonu.
- 1939 – 1945 Zámok Knepp v období druhej svetovej vojny rekviruje Ministerstvo vojny a stáva sa veliteľstvom Kanadských pechotných a obrnených divízií.
- 1941 – 1943 V rámci vojnovej kampane *Zúrodni pre víťazstvo* dochádza k radikálnemu výrubu stromov a rozoraniu trvalých pastvín panstva Knepp vrátane Reptonovho parku.
- 1947 Vláda Clementa Atleeho prijíma zákon o poľnohospodárstve, ktorý zaručuje farmárom v Spojenom kráľovstve pevné trhové ceny na neurčitý čas.

- 1973 Spojené kráľovstvo sa stáva členskou krajinou Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) a podriaďuje farmárske dotácie princípom spoločnej poľnohospodárskej politiky (CAP).
- 1987 Panstvo Knepp zdedí po svojich starých rodičoch autorkin manžel Charlie Burrell. Farma je už v strate.
- 1987 – 1999 Intenzifikácia hospodárenia na farme, zahrňujúca spájanie kapacít na spracovanie mlieka, zlepšenie infraštruktúry a diverzifikáciu výroby mliečnych produktov na zmrzlinu, jogurty a výrobky z ovčieho mlieka, neprináša zisk.
- 2000 Predaj stád dojníc a farmárskej mechanizácie; orná pôda daná do prenájmu.
- 2001 Obnova Reptonovho parku prostredníctvom fondov Programu pre spravovanie krajiny.
- 2002 *február* – Nasadenie chovu danielov z panstva Petworth House v obnovenom Reptonovom parku.
december – Charlie posielala Ministerstvu životného prostredia, výživy a vidieckych záležitostí (DEFRA) „Predbežný návrh na vytvorenie biodiverzitetnej divokej krajiny v oblasti Dolného Wealdu v grófstve Sussex“.
- 2003 Prvá návšteva environmentalistov z Úradu na ochranu anglickej prírody (English Nature), ktorej cieľom bolo posúdenie projektu obnovy divokej prírody v Kneppe.

jún – Nasadenie dvadsiatich kusov staroanglického dlhorohého dobytká do Reptonovho parku.

jún – Reforma CAP, založená na podpore farmárov nezávisle od cien a produkcie, umožňuje farmárom dostávať dotácie napriek nevyužívaniu pôdy na poľnohospodársku výrobu, vďaka čomu sa Knepp nemusí venovať konvenčnému hospodáreniu.

2003 – 2006

Južný blok panstva Knepp je postupne ponechaný úhorom, počnúc najhoršími poľami a končiac najproduktívnejšími.

2003

august – Pozvanie susedných farmárov a vlastníkov pôdy na panstvo Knepp pri príležitosti *Dňa divokého lesa* s cieľom hľadať u nich podporu pre projekt obnovenia divočiny, prípadne aby sa k nemu pridali.

november – Nasadenie šiestich exmoorských (keltských) poníkov do Reptonovho parku.

2004

Rozšírenie finančnej podpory z Programu pre spravovanie krajiny, určenej na obnovu parku na stredný a severný blok; postavenie hraničných plovov okolo oboch blokov.

júl – Nasadenie dvadsiatich troch kusov anglického dlhorohého dobytká do severného bloku.

december – Nasadenie dvoch kusov tamworthského plemena ošípaných a ôsmich podsvinčiat do stredného bloku.

- 2005 *júl* – Nasadenie žriebäťa exmoorského poníka menom Duncan do stredného bloku.
- 2006 *január* – Holistický manažérsky plán pre projekt prirodzenej pastvy na panstve zámku Knepp vypracovaný pre Úrad na ochranu anglickej prírody.
máj – Inauguračné zasadnutie Poradného výboru projektu pre divokú krajinu na panstve Knepp.
- 2007 *leto* – Zaznamenaný prilet prvej hrdličky poľnej na panstvo Knepp.
- 2008 Po ôsmich rokoch konzultácií a štúdií uskutočniteľnosti Agentúra na ochranu životného prostredia (Environment Agency) dáva zelenú projektu obnovy takmer dva a pol kilometra dlhého úseku rieky Adur na území panstva Knepp.
február – Environmentalisti z Úradu na ochranu anglickej prírody avizujú, že Knepp zrejme v dohľadnej budúcnosti nedostane podporu.
jún – Knepp navštívi Andrew Wood, zakladateľ Správy vyššej úrovne agroenvironmentálneho Programu pre rozvoj krajiny.
- 2009 Knepp dostáva správu o schválení finančných prostriedkov zo Správy vyššej úrovne Programu pre rozvoj krajiny (HLS) pre celé panstvo (so začiatkom od 1. januára 2010), takže teraz môže byť oplotený aj južný blok pre voľne sa pohybujúce zvieratá.
marec – Okolo južného bloku je vybudovaný plot s obvodom 14,5 kilometra. V Kneppe zahniezdia prvé krkavce.

máj – V Británii pristáva obrovské migračné mračno motýľa babôčky bodliakovej v počte 11 miliónov kusov, ktoré prilieta z Afriky; v Kneppe ich zosadnú desaťtisíce, privábené kvitnutím pichliača roľného.

máj – Nasadenie päťdesiatich troch kusov dlhoročného dobytko do južného bloku.

august – Nasadenie dvadsiatich troch kusov exmoorských poníkov do južného bloku.

september – Nasadenie dvadsiatich kusov tamworthského plemena ošípaných do južného bloku.

Vytvorenie plytkých zníženín pozdĺž trojkilometrového úseku nivy rieky Adur.

Päťročný monitoring odhaľuje ohromujúci úspech pri obnovovaní divokej prírody. Týka sa rozmnožovania škovránkov poľných, škovránkov stromových, močiarničky tichej, krkavcov, drozda červenakavého, drozda čvíkotu, stehlíka hnedkavého, ako aj trinástich zo sedemnástich druhov netopierov, žijúcich na území Spojeného kráľovstva, a šestnástich druhov chránených bezstavovcov vrátane motýľa dúhovca väčšieho.

2010

február – Nasadenie štyridsiatich dvoch kusov danielovej zveri do južného bloku.

júl – Vznik Poradného výboru na ochranu bobra v Anglicku s Charliem ako predsedom.

Sir John Lawton vypracuje správu pre vládu pod názvom *Tvorba priestoru pre prírodu* s odporúčaním vytvoriť „väčšie, lepšie a prepojenejšie“ prírodné oblasti v Británii.

2012

Výskum Imperial College v Londýne identifikuje v Kneppe

Tridsaťštyri hniezdnych teritórií slávika obyčajného (v roku 2002 neexistoval ani jeden), na základe čoho je Knepp jedným z najvýznamnejších miest výskytu tohto kriticky ohrozeného vtáka v Spojenom kráľovstve.

2013

apríl – Nasadenie jeleňa lesného do stredného a južného bloku.

Správa o stave prírody konštatuje pokračujúci katalizmatický úbytok druhov žijúcich v Británii.

V troch zónach na Kneppe je počas jedného sledovaného víkendu identifikovaných štyristo rôznych druhov vrátane trinástich vtákov zaradených na zozname ohrozených druhov Medzinárodnej únie na ochranu prírody (IUCN) a devätnástich zaradených na zozname zraniteľných druhov, k tomu niekoľko mimoriadne vzácnych druhov motýľov a rastlín.

Štúdia Imperial College identifikuje na území Kneppa devätnásť druhov dažďoviek, čo je dôkazom výrazného zlepšenia štruktúry a fungovania pôdy v porovnaní so susednými farmami.

2014

Otvorenie táboriska a safari kempu „Knepp Wildland“.

leto – Zaznamenaný výskyt jedenástich samčiekov hrdličky poľnej; prvé zaregistrovanie výskytu myšiarky močiarnej a myšiarky ušatej. Na Kneppe teraz hniezdi všetkých päť druhov sov, ktoré sa vyskytujú v Spojenom kráľovstve.

2015 Charlie sa stáva predsedom Organizácie pre obnovu divokej prírody v Británii.

marec – Oficiálne vypustenie bobra európskeho do rieky Otter v Devone – prvá reintrodukcia vyhynutého druhu cicavca v Anglicku.

2015 *júl* – Knepp sa stáva miestom výskytu najrozsiahlnejšej populácie motýľa dúhovca väčšieho v Spojenom kráľovstve.

Knepp získava Cenu PEA (People Environment Achievement) za ochranu prírody.

Knepp získava za projekt obnovy rieky Adur cenu v kategórii Inovatívnosť a nový prístup v rámci udeľovania Ceny rieky Spojeného kráľovstva.

2015/2016 Dave Goulson zo Sussekskej univerzity zaznamenáva na Kneppe šesťdesiatdva druhov včiel a tridsať druhov ôs vrátane siedmich druhov včiel a štyroch druhov ôs spadajúcich do projektu celonárodnej ochrany ohrozených druhov.

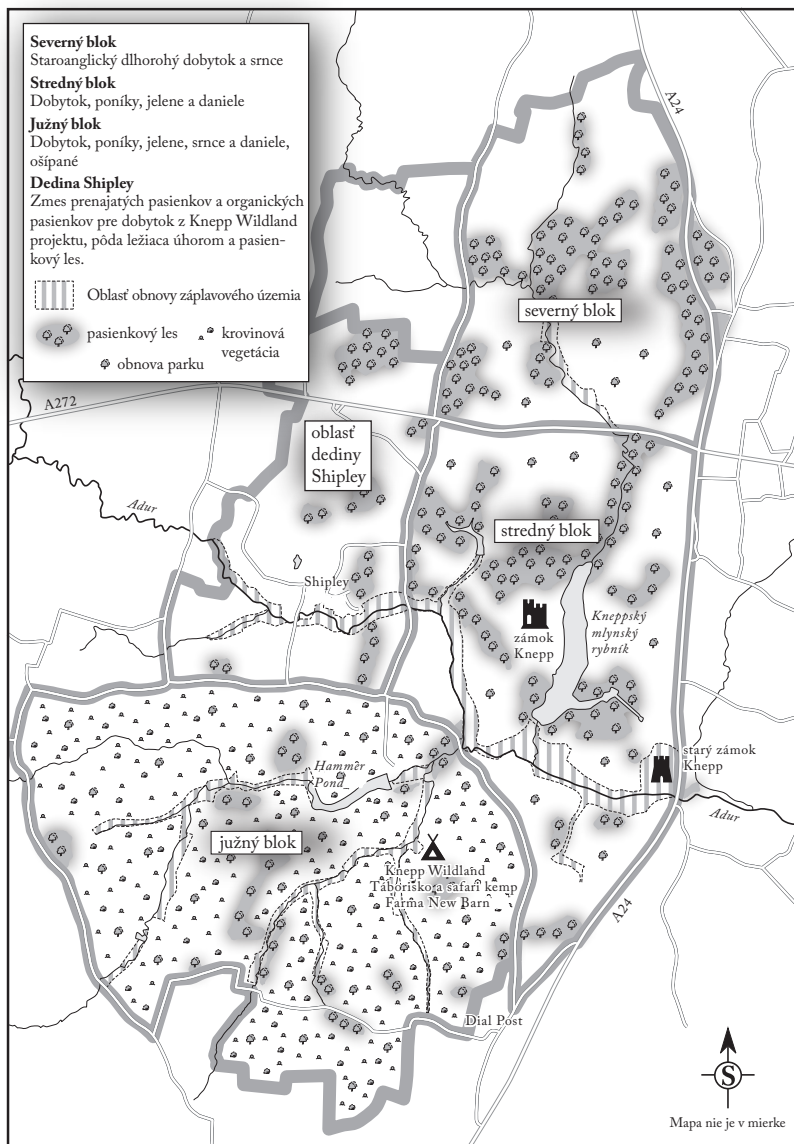
2017 *leto* – Zaznamenaný výskyt šestnástich samčiekov hrdličky poľnej; na borovici lesnej zahniezdil sokol sťahovaný; na niekoľko týždňov sa na území Kneppa usídlil strakoš obyčajný.

Knepp získava Environmentálnu cenu Andersa Walla za príspevok k vytvoreniu „pozitívneho vidieckeho životného prostredia“ v Európskej únii.

2018

január – Panstvo Knepp je vyzdvihnuté v rámci 25-ročného plánu na ochranu životného prostredia Ministerstva životného prostredia, výživy a vidieckych záležitostí ako mimoriadny príklad „celkovej obnovy krajiny pri regenerácii prírody“.

Mapa panstva Knepp

ÚVOD

*Kvieteť sa kľuje po kraji,
nadišiel spevu čas.
Hrdličky hrkútanie
po našom kraji znie*

PIESEŇ ŠALAMÚNOVA, 2:12

Je pokojný júnový deň, leto už začalo. Sme na panstve zámku Knepp v západnom Sussexe. Na túto chvíľu sme čakali, hoci sme sa v to neodvážili dúfať. Ale je to tu – z hustého krovia, ktoré bolo kedysi živým plotom, sa ozýva nezameniteľné hrkútanie: utišujúce, vábiace, nežne melancholické. Zľahka našliapujeme popri rašiacich semenáčoch duba a jeľše ovievaných vetvičkami trniek, hlohu, ruží šípových a ostružiny. Naše nadšenie je zmiešané s úľavou a hoci ani jeden z nás to nechce zarieknuť, cítiť v tom aj náznak triumfu. Naše hrdličky sa vrátili.

Ich nežné klokotanie prenáša môjho manžela Charlieho späť do africkej buše, kde ako dieťa behal po farme svojich rodičov. Práve odtiaľ naše hrdličky prileteli – svojimi drobnými krídlami prepumpovali štyritisícosemsto kilometrov z útrov západnej Afriky, z Mali, Nigérie a Senegalu, ponad impozantný reliéf Sahary, pohorie Atlas, Cádizsky záliv, ponad Stredozemné more na Iberský polostrov, potom cez Francúzsko a Lamanšský prieliv. Väčšinou leteli za tmy, každú noc od päťsto do sedemsto kilometrov, maximálnou rýchlosťou šesťdesiat kilometrov za hodinu a v Anglicku pristávali obvykle okolo mája či